

УЧИМО
СВИ ЗАЈЕДНО

Програм ЗАЈЕДНО ЗА ДОБРОБИТ СВЕ ДЕЦЕ

БРОШУРА ЗА НАСТАВНИКЕ И НАСТАВНИЦЕ ОСНОВНИХ И СРЕДЊИХ ШКОЛА

УВОД

„Брошура за наставнике и наставнице основних и средњих школа“ део је програма „Заједно за добробит све деце“. Програм је настао у оквиру пројекта „Унапређени равноправни приступ и завршавање предуниверзитетског образовања за децу којој је потребна додатна образовна подршка – Учимо сви заједно“, који заједнички спроводе Министарство просвете и УНИЦЕФ, уз подршку Европске уније. „Брошуру за наставнике и наставнице основних и средњих школа“ припремио је ЦИП-Центар за интерактивну педагогију, као партнерска организација у спровођењу пројекта.

Садржај и ставови изнети у „Брошури за наставнике и наставнице основних

и средњих школа“ не одражавају нужно ставове Делегације ЕУ у Србији.

Програм „Заједно за добробит све деце“ (у даљем тексту Програм) нуди наставницима¹ и наставницама у основним и средњим школама ресурсе за информисање, едукацију и подстицање родитеља² да разумеју зашто је важно да свако дете добије квалитетно образовање уз одговарајућу подршку и како они могу допринети грађењу атмосфере прихватања и уважавања у одељењу и школи која подржава учење и развој све деце.

Примена Програма доприноси унапређивању компетенција родитеља и наставника за васпитну улогу и подржава њихову ближу сарадњу.

Графикон 1: Ресурси програма „Заједно за добробит све деце“

¹ У даљем тексту под термином „наставник“ подразумевају се и наставнице.

² У даљем тексту под термином „родитељи“ подразумевају се и старатељи и сви други законски заступници деце.

ЗАШТО ЈЕ ВАЖНО ДА РОДИТЕЉИ РАЗУМЕЈУ И ПОДРЖЕ ИНКЛУЗИВНОСТ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА.....	4
О ПРОГРАМУ „ЗАЈЕДНО ЗА ДОБРОБИТ СВЕ ДЕЦЕ“.....	10
Полазишта, циљеви и принципи Програма	10
Програмски пакет	11
Тематски сусрети са родитељима	12
Видео-материјали за наставнике и родитеље	14
Брошура за родитеље	15
Видео-обука за наставнике	16
ПРЕПОРУКЕ ЗА ПРИПРЕМУ, РЕАЛИЗАЦИЈУ И ПРОЦЕНУ ЕФЕКТА ПРОГРАМА	17
Припремне активности	17
Имплементација програма	18
Документовање и вредновање примене Програма	22
СЦЕНАРИЈА ТЕМАТСКИХ СУСРЕТА СА РОДИТЕЉИМА	24
1: Сарадња родитеља и наставника на грађењу климе уважавања и прихватања у одељењу и школи	24
2: Подршка развоју добробити деце	26
3: Подстицање емпатичности деце, вршњачке подршке и сарадње	28
ИДЕЈЕ ЗА АКТИВНОСТИ СА ДЕЦОМ КОЈЕ ДОПРИНОСЕ САРАДЊИ	30

ЗАШТО ЈЕ ВАЖНО ДА РОДИТЕЉИ РАЗУМЕЈУ И ПОДРЖЕ ИНКЛУЗИВНОСТ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

Принципи и циљеви образовања и васпитања полазе од права сваког детета на доступно квалитетно образовање. Инклузивни приступ доприноси остваривању права уз одговарајућу подршку и стварање услова за добробит деце, а родитељи могу допринети тако што заједно са запосленима у школи и децом граде одељењску и школску заједницу засновану на уважавању, прихватању и подршци. Свако дете, а посебно дете коме је потребна додатна подршка, успешније ће се школовати уколико има доживљај да га вршњаци прихватају и борави у подржавајућој и подстицајној школској средини.

Родитељи су значајан агенс инклузивног образовања. Када размишљамо о партиципацији родитеља, полазимо од становишта да родитељ најбоље познаје своје дете и да је посебно мотивисан да му помогне, а са аспекта законске одговорности обавезан је да брине о добробити детета, заступа његова права и сарађује са школом и другим релевантним установама. Активно учешће родитеља у школовању детета подржава његово учење и напредовање и доприноси да се дете осећа сигурније.

Када су родитељи активно укључени у живот и рад школе:

- Дете добија поруку да је школа важна за породицу, а породица за школу.
- Информисанији су о школским догађањима.
- Имају могућност да предлажу и учествују у планирању различитих активности и доношењу одлука која се тичу деце и школе.
- Могу више доприносити и подстицати васпитну улогу школе.
- Повећава се интеракција са другом децом и родитељима и постају осетљивији на њихове потребе.

Родитељи утичу на етос школе – својим непосредним деловањем и односом према запосленима, ученицима и њиховим родитељима, као и преко своје деце, коју уче вредностима и нормама понашања.

Сви запослени у школи треба да шаљу јасне и усклађене поруке родитељима:

- да свако дете има право на квалитетно образовање и васпитање уз адекватну подршку
- да је добробит сваког појединачног детета повезана са добробити све друге деце у одељењу и школи
- да атмосфера и односи између деце и одраслих доприносе не само томе како се деца осећају већ и колико успешно уче и каква постигнућа имају
- да је за децу значајно да добијају подршку не само од школе већ и од вршњака и њихових породица.

Обавеза школе је да обезбеди квалитетно образовање за сву децу, уважавајући њихову различитост. Атмосфера и односи у школи значајан су елемент квалитета образовања и васпитања и сви актери школског живота (запослени у школама, родитељи, деца, локална заједница) јесу одговорни, свако појединачно и сви заједно.

МИСЛИТЕ УНАПРЕД И ДЕЛУЈТЕ ПРЕВЕНТИВНО

Графикон 2: Правци деловања наставника

Информишите родитеље да је инклузивност приступ дефинисан у **стратешким, законским и подзаконским документима** којима се регулише систем образовања и васпитања. Родитељима који желе да се ближе упознају са документима укажите на линкове где их могу пронаћи.

Помозите родитељима да разумеју да **инклузивни приступ** доприноси развоју и учењу сваког детета. Заједничко школовање деце различитих личних својстава и порекла нуди свој деци прилике за свестранији развој и учење. Разноврсне социјалне интеракције подстичу учење прихватања и уважавања различитости, развој емпатије и бриге о другима, упознавање других језика и култура и сл. Деца ће можда имати прилике да стекну специфична знања и вештине комуникације (нпр. да уче знаковни језик, Брајево писмо), да развијају дигиталне вештине и користе асистивне технологије. Коришћење различитих метода вршњачког подучавања доприноси квалитетнијем учењу, а прилике да се пружи подршка другу или другарици у учењу и изради домаћих задатака доприноси утврђивању знања јер се најбоље учи када се знање преноси другима.

Одрастање и школовање у инклузивном окружењу доприноси учењу емпатичности деце и већој вршњачкој подршци, што превентивно делује на смањење насиља међу децом, не само у школи већ и током слободних активности, као и на друштвеним мрежама.

Приближите родитељима смисао и значај инклузивног образовања и васпитања на начин који им је близак. Препознајте када су недовољно или погрешно информисани, или имају дилеме како инклузивни приступ утиче на њихово дете. Покажите разумевање за њихове бриге, али јасно укажите на доследно спровођење законске регулативе у циљу добробити све деце. Укључите родитеље тако да се сви осећају уважено и прихваћено и подстакните их да се повежу и помажу једни другима. Подржите укључивање у одељењску родитељску групу породице за које препознајете да су у ризику да буду изоловане.

Информишите родитеље како школа и наставници:

- планирају и развијају инклузивну културу, политике и праксе да би одговорили на потребе сваког детета за квалитетним образовањем и васпитањем
- подстичу конструктивну комуникацију и односе засноване на уважавању и емпатичности, између деце, између одраслих и између деце и одраслих
- граде окружење које је безбедно и сигурно за СВУ децу и одрасле и доприносе уважавању различитости, поштовању права и потреба свих
- подржавају СВУ децу за учење и које мере ДОДАТНЕ подршке пружају деци којој је потребна
- прилагођавају начин рада на часу, наставни материјал и оцењивање сваком детету, како их укључују у све активности и прате напредовање.

Родитељи се често питају шта је **додатна подршка деци за образовање**.

Појасните им да додатна подршка обухвата мере којима се помаже детету да прати наставу и учи на начин који му одговара, укључи се у ваннаставне активности и вршњачку групу и напредује у складу са својим могућностима. Подршка је некад детету потребна у одређеном тренутку, у дужем периоду или током целог школовања и/или живота. Подршка је потребна не само детету већ и његовој породици.

„Детету и ученику и одраслом коме је услед социјалне ускраћености, сметњи у развоју, инвалидитета, тешкоћа у учењу, ризика од раног напуштања школовања и других разлога потребна додатна подршка у образовању и васпитању, установа обезбеђује отклањање физичких и комуникацијских препрека, прилагођавање начина остваривања школског програма и израду, доношење и остваривање индивидуалног образовног плана.“³

„Циљ додатне подршке у образовању и васпитању јесте постизање оптималног укључивања ученика у редован образовно-васпитни рад, осамостаљивање у вршњачком колективу и његово напредовање.“⁴

Додатна подршка може бити потребна деци са сметњама у развоју и инвалидитетом, деци која имају тешкоће у учењу, проблеме у понашању и емоционалне тешкоће, деци из социјално депривираних средина, деци која имају изузетне способности и таленте, деци избеглицама и мигрантима и другој деци која се у дужем или краћем периоду суочавају са изазовима и тешкоћама.

Ученицима који се школују на језику који им није матерњи потребна је подршка да овладају језиком на којем се одвија настава у школи. Пресељење, промена школе, рођење брата или сестре, породични односи, насиље у породици, развод родитеља, болест или смрт родитеља или другог члана породице и друге животне ситуације могу бити изазовне за децу и током прилагођавања на нове услове потребна им је подршка одраслих и вршњака.

Деца долазе из различитих породица, имају различите социо-економске могућности и нека немају адекватну подршку за учење код куће јер живе у условима сиромаштва и депривације. Деци са хроничним болестима која често изостају са наставе потребна је континуирана подршка, али и сваком детету које изостане дуже са

---

³ „Службени гласник РС“, бр. 88 од 29. септембра 2017, бр. 27 од 6. априла 2018 – др. закони, бр. 10 од 15. фебруара 2019, бр. 6 од 24. јануара 2020, бр. 129 од 28. децембра 2021, бр. 92 од 27. октобра 2023.

⁴ „Службени гласник РС“, бр. 55 од 25. јуна 2013, бр. 101 од 10. новембра 2017, бр. 27 од 6. априла 2018 – др. закон, бр. 10 од 15. фебруара 2019, бр. 129 од 28. децембра 2021, бр. 129 од 28. децембра 2021 – др. закон, бр. 92 од 27. октобра 2023.

наставе због болести, повреде и сл. Нека деца имају тешкоће са видом, слухом и кретањем, или се суочавају са изазовима у вези са читањем, писањем и рачунањем. Некима је потребно више времена да науче и запамте. И деци са изузетним способностима и талентима потребна је специфична подршка како би се неговала њихова интересовања и таленти и развијали њихови потенцијали.

Сваком детету у неком тренутку живота може бити потребна додатна пажња у школи због личних или породичних разлога, а свој деци (или већем броју деце) у ситуацијама преласка са једног на други ниво школовања, природних непогода или других ванредних ситуација.

Информишите родитеље

- о мерама прилагођавања наставе (индивидуализовани приступ, диференцирана настава) и мерама подршке коју школа пружа деци (додатна настава, допунска настава, ИОП1, ИОП2, ИОП3...)
- о улози и активностима релевантних тимова (тим за инклузивно образовање; тим за заштиту ученика од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања; тим за додатну подршку детету/ученику)

- о улози и начину рада педагошког асистента за децу и ученике ромске националности којима је потребна додатна подршка у образовању и педагошког асистента за децу и ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом (уколико раде у школи или се планира њихово запошљавање)
- о раду интересорне комисије и правилнику који уређује ближе услове за процену потреба за пружањем додатне образовне, здравствене и социјалне подршке ученицима, као када и како могу да се обрате овој комисији.⁵

Оснажујте родитеље да препознају када је њиховом детету потребна подршка и траже је и упутите их на стручњаке у школи и другим установама.

Тачно, свеобухватно и увремењено информисање родитеља доприноси бољем разумевању и прихватању напора школе да подржи свако дете да се добро осећа у школи и успешно учи.

⁵ Правилник о додатној образовној, здравственој и социјалној подршци детету, ученику и одраслом. („Сл. гласник РС“, бр. 80/2018) <https://www.paragraf.rs/propisi/pravilnik-dodatnoj-obrazovnoj-zdravstvenoj-socijalnoj-podrsci.html>

ШТА РАДИТИ АКО НЕКИ РОДИТЕЉИ НЕ ПОДРЖАВАЈУ ИНКЛУЗИВНИ ПРИСТУП

Можда неки родитељи у вашем одељењу не подржавају образовну и друштвену укљученост деце и одраслих из свих или неких специфичних осетљивих група, или се отворено томе противе. Разлози могу бити различити, можда нису довољно информисани или брину за безбедност детета, питају се да ли ће већа подршка неком детету негативно утицати на њихово дете, да ли ће оно добијати мање пажње од наставника, страхују да ће се смањити квалитет наставе и снизити очекивања од деце и сл. Неки родитељи имају предрасуде према одређеним групама (на пример, према Ромима, према деци са сметњама у развоју и инвалидитетом или избеглицама и мигрантима).

Неразумевање може бити повезано са терминима који се користе.

„Инклузија“ се некада доживљава као нешто ново, додатно, непознато, што није својствено образовном систему, уместо као један од основних принципа и показатељ квалитета васпитања и образовања.

Да би нашао прави начин како да утиче на промену става неких родитеља, наставник треба да разуме који разлози су у питању и да тражи прави приступ.

Инклузивност полази од научно заснованог става да свако дете може да учи и развија своје потенцијале,

од једнаких права сваког детета и принципа социјалне правде. Једнаке шансе у образовању без дискриминације⁶ значи да постоје услови да свако дете може да развије своје потенцијале, да буде равноправно са другима и да се тако осећа, уз одговарајућу подршку која му је потребна. Инклузивност образовања значи да су сва деца равноправно укључена у образовање са вршњацима и да ниједно дете или група није заборављена или искључена, што доприноси квалитету образовања, успешности деце, смањивању друштвене искључености и повећању праведности.

Мере и механизми подршке уређени су законским и подзаконским актима.

Важно је нагласити родитељима да се око законског оквира не преговара и не договара, већ се мора поштовати у свакој установи образовања и васпитања.

Право једног детета не ограничава право другог детета. Напротив, остваривање права једног детета да се квалитетно школује и добије подршку када му је потребна, повећава могућности сваког детета да то оствари.

---

⁶ Прописано Законом о основама система образовања и васпитања: Општи принципи образовања и васпитања, Члан 7. став 1, тачка 1): „Систем образовања и васпитања мора да обезбеди за сву децу, ученике и одрасле:

1) једнакост и доступност остваривања права на образовање и васпитање заснованом на социјалној правди и принципу једнаких шанси без дискриминације“.

О ПРОГРАМУ „ЗАЈЕДНО ЗА ДОБРОБИТ СВЕ ДЕЦЕ“

Полазишта, циљеви и принципи Програма

Графикон 3: Полазишта Програма

- ✓ права детета
- ✓ законске регулативе
- ✓ мотивације родитеља да допринесе стварању услова за добробит деце у школи
- ✓ разумевања партнерства породице и школе као активног заједничког деловања у интересу све деце.

Основни циљ Програма је да подржи сарадњу наставника и родитеља на заједничком грађењу одељењске/школске заједнице у којој се сва деца осећају добро и прихваћено и тиме допринесе развоју њихове добробити и остваривању пуних потенцијала.

Специфични циљеви

Графикон 4: Специфични циљеви Програма

Разумевање

- ✓ да је инклузивно образовање стратешки приступ уређен законима
- ✓ инклузивне културе, политика и праксе школе
- ✓ васпитне улоге школе зашто је важно подржавати
- ✓ добробит све деце у школи

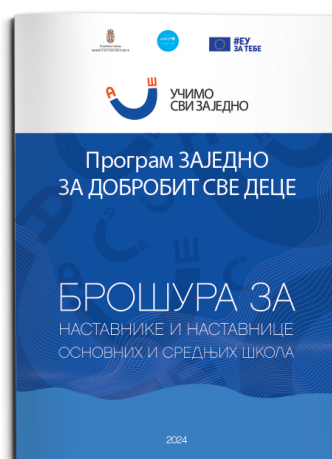
Подстицање

- ✓ емпатичности деце и вршњачке подршке
- ✓ емпатичности родитеља
- ✓ грађења поверења и сарадње међу родитељима
- ✓ грађења поверења и сарадње између родитеља и запослених у школи
- ✓ развоја инклузивне културе, политика и праксе школе

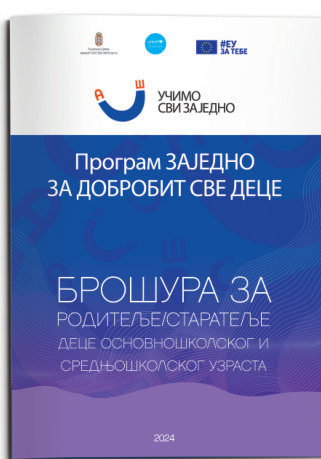
Програмски пакет

Програм обухвата три сценарија за тематске сусрете са родитељима, две брошуре – једну за наставнике и једну за родитеље, и четири видео-материјала од којих су три тематска намењена и наставницима и родитељима, а четврти у форми видео-обуке намењен је наставницима који реализују Програм.

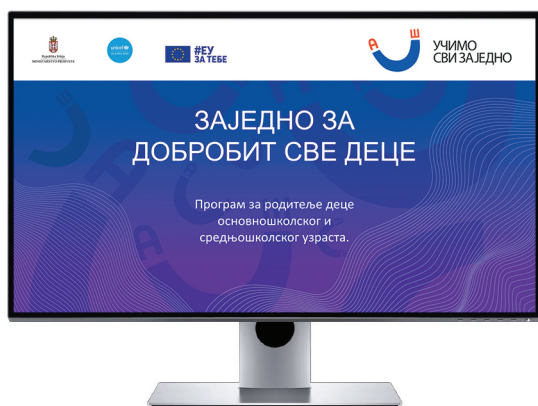
Сви ресурси доступни су у електронском формату на адреси: zuov.gov.rs/zajedno-za-dobrobit-dece/

Брошура за наставнике

Брошура за родитеље

Видео 1 - Сарадња родитеља и наставника

Видео 2 - Подршка развоју добробити деце у породици и школи

Видео 3 - Подстицање емпатичности деце

Напомена: Уколико школа има могућности, може да припреми одштампане копије брошуре за наставнике и брошуре за родитеље, користећи формате за штампу на истом линку.

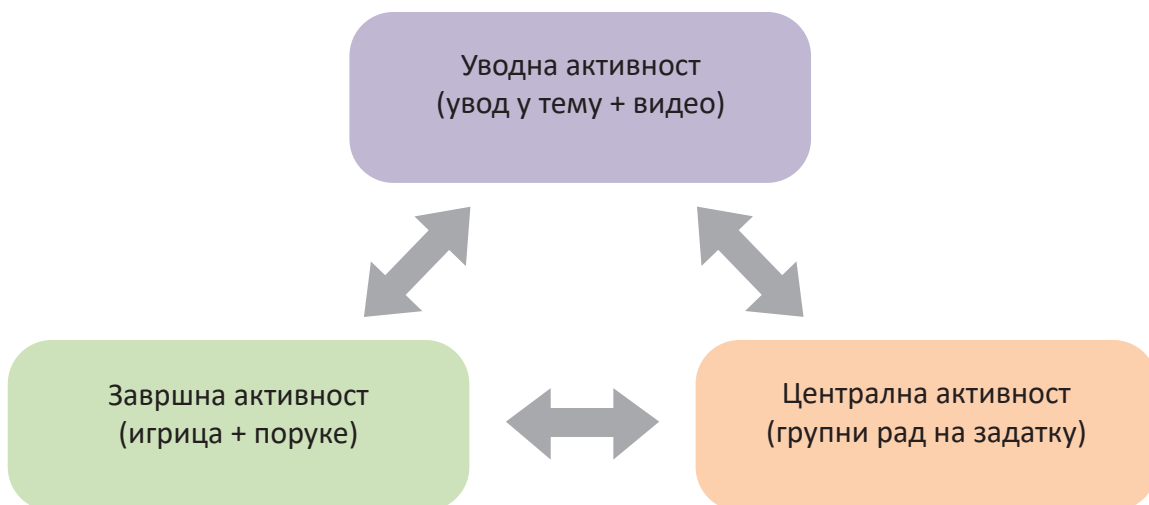
Тематски сусрети са родитељима

Програм садржи три сценарија за тематске сусрете са родитељима.

Табела 1: Називи и циљеви тематских сусрета са родитељима

Назив	Циљеви
1 Сарадња родитеља и наставника на грађењу климе уважавања и прихватања у одељењу и школи	<ul style="list-style-type: none"> • Да родитељи разумеју због чега је инклузивно образовање стратешки приступ за остваривање квалитетног образовања за свако дете. • Мотивисање родитеља да у сарадњи са наставницима доприносе да се сва деца добро осећају у свом одељењу и школи.
2 Подршка развоју добробити деце у породици и школи	<ul style="list-style-type: none"> • Да родитељи препознају како стварају услове за добробит детета у породици и прошире идеје како то могу чинити још ефикасније. • Да родитељи разумеју да је дете део вршњачке групе, одељења и школе и да је његова добробит повезана са добробити друге деце.
3 Подстицање емпатичности деце, вршњачке подршке и сарадње	<ul style="list-style-type: none"> • Да родитељи разумеју зашто је важно да подстичу емпатичност деце и вршњачку подршку и како то да чине. • Да родитељи разумеју своју улогу у стварању прилика да се деца друже, сарађују и уче заједно.

Графикон 5: Структура тематског сусрета са родитељима

Сценарија садрже

- циљеве сусрета и преглед активности са оквирним трајањем – део намењен наставнику ради лакше оријентације
- предлог за уводне напомене које наставник даје на почетку сусрета и назив видео-материјала
- опис активности задатка који је централни део сусрета са предлогом за сумирање дискусије
- игрицу и предлог порука којима се заокружује сусрет.

Предвиђено је да тематски сусрети трају око 45 минута, а по потреби се могу скратити или продужити. Наставник ће проценити да ли ће и у којој мери подстицати размену, водећи рачуна о времену које има на располагању, интересовању родитеља и спремности да се конструктивно укључе.

Покушајте да три сусрета организујете на почетку школске године како би се обезбедио континуитет и довољно времена за планирање заједничких активности са децом и родитељима.

Препорука је да се са применом Програма крене на почетку првог, односно петог разреда, када се одељења формирају и када се успоставља заједница деце и родитеља.

Најбоље је са позивом за први родитељски састанак информисати родитеље о сусретима и сценарио за први сусрет организовати на првом родитељском састанку, а следећа два у договореним терминима.

Програм у целости или неке елементе можете користити и током школске године, нпр. када сазнате да ће се ученик којем је потребна додатна подршка уписати у ваше одељење.

Теме којима се бави Програм су комплексне и не могу се обрадити детаљно током три кратка сусрета. Домет сусрета је ограничен на истицање значаја улоге породице, наставника и школе на заједничком развијању подржавајућег окружења у коме деца одрастају и уче и подстицање размишљања, размене и планирања како се то може остварити.

Поред могућности учешћа, на активностима родитељима ће бити доступна три видео-материјала и брошура у електронском формату која нуди информације везане за теме Програма и линкове ка додатној литератури.

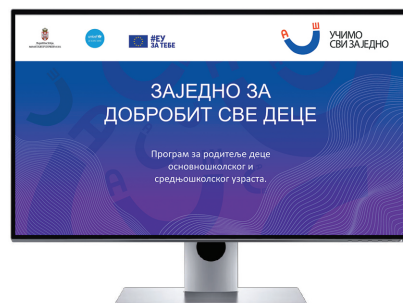
Покушајте да укључите што више родитеља да учествују на тематским сусретима. Уколико су неки спречени или не желе да учествују, подстакните их да користе брошуру и прегледају видео материјале.

Видео-материјали за наставнике и родитеље

За три сусрета са родитељима припремљен је видео-материјал који прати тему, а заједно чине целину која може подстаћи родитеље да боље разумеју и подрже инклузивно образовање.

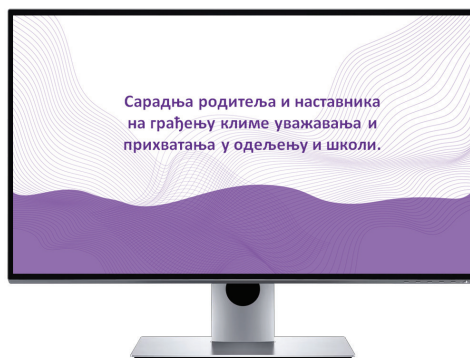
Уколико немате могућности да видео-материјал прикажете на самом сусрету, подстакните родитеље да га погледају на линку који сте им доставили. Линк за видео можете да унапред пошаљете родитељима, а могу га гледати на састанку на својим телефонима индивидуално, у пару или у мањим групама.

Видео-материјали трају 5–10 минута и садрже кључне поруке родитељима у вези са одређеном темом.

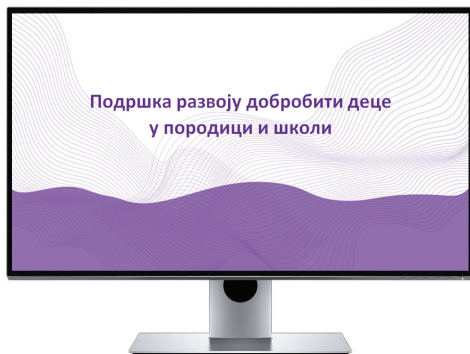

Списак видео-материјала:

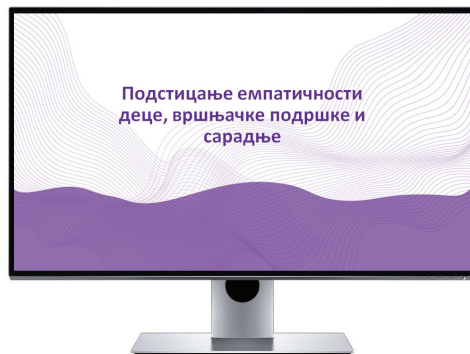
1. Сарадња родитеља и наставника на грађењу климе уважавања и прихватања у одељењу и школи.

2. Подршка развоју добробити деце у породици и школи.

3. Подстицање емпатичности деце, вршњачке подршке и сарадње.

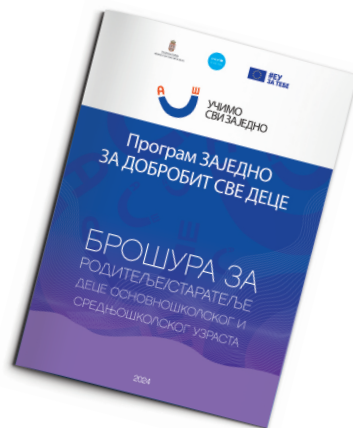
Садржај видео-материјала приказан је у текстуалном и аудио-формату, што омогућава да и родитељи који имају тешкоће са слухом или видом могу да их користе.

Брошура за родитеље

Родитељима који учествују на сусретима брошура је подсетник на обрађене теме и подстрек за породичну размену. Онима који нису могли или желели да учествују на сусретима брошура нуди кључне информације у вези с темама којима се Програм бави.

Брошура за родитеље налази се на линку који може бити достављен свим родитељима у школи без обзира на то да ли учествују у сусретима или не.

Информација о Брошури за родитеље и линк могу бити прослеђени на родитељском састанку, преко одељењске Вајбер групе, Фејсбук странице и вебсајта школе, као и путем других канала комуникације са родитељима које користите.

Подстичите родитеље да користе брошуру и видео-материјале, да у оквиру породице разговарају о њиховом садржају и поделе их са пријатељима и родбином.

Видео-материјале и брошуру за родитеље школа може поставити на вебсајт или на друге начине учинити доступним свим родитељима.

Видео-обука за наставнике

Основни циљ видео-обуке је да подстакне и подржи наставнике да иницирају укључивање СВИХ породица као савезника на заједничком грађењу школског окружења у коме се свако дете осећа добродошло и прихваћено.

Видео-обука подсећа на значај сегмента сарадње са породицама који се односи на информисаност о томе шта је квалитетно образовање за сву децу и томе шта школа чини да подржи

СВУ децу и породице и специфично децу и породице којима је потребна тренутна или дугорочна додатна подршка.

Други део видео-обуке представља Програм сензитивизације родитеља/старатеља за подршку квалитетном и доступном образовању за свако дете „Заједно за добробит све деце“ као један од алата за рад наставника са родитељима.

Графикон 6: Циљеви видео-обуке

ПРЕПОРУКЕ ЗА ПРИПРЕМУ, РЕАЛИЗАЦИЈУ И ПРОЦЕНУ ЕФЕКТА ПРОГРАМА

Припремне активности

Пре почетка реализације програма **најавите** родитељима теме сусрета, представите „Брошуру за родитеље“ и видео-материјале, линк са кога их могу преузети, као и штампане материјале за родитеље који немају приступ интернету или уређаје. Можете користити „Информацију о Програму“ – документ који је припремљен за родитеље и доступан на истом линку.

Појасните родитељима да су тематски сусрети део напора школе да заједно допринесете да свако дете има услове да се квалитетно школује, да оствари своје потенцијале и да га вршњаци прихвате.

Нагласите како се надате да ће учешће на сусретима допринети да се сви заједно боље упознате међусобно, да се родитељи међусобно упознају, да се активније укључе у активности школе како би заједно развијали школско окружење у коме се свако дете осећа добродошло и прихваћено. Реците да верујете како ће имати прилике да науче нешто ново, да се боље упознају са радом школе, као и да се друже у пријатној атмосфери. Упознајте учеснике са темама и начином реализације сусрета. Договорите се о месту, терминима и динамици реализације сусрета.

Размислите на који начин можете да комуницирате са родитељима тако да информација о Програму дође до сваке породице. Планирајте како да информишете родитеље који немају техничке могућности за комуникацију на даљину, нпр. посета породици, телефонски позив, писана порука коју дете достави и сл.

Уколико сте одељењски старешина који је тек примио први или пети разред и још нисте добро упознали све родитеље, потрудите се да сазнате информације које могу да утичу на њихово учешће у Програму.

Имплементација програма

Програм обухвата непосредну реализацију на сусретима са родитељима и коришћење ресурса на даљину (брошура за родитеље и видео-материјали).

Наставник информише родитеље о програмским ресурсима и подстиче их да их користе. Током тематских сусрета фацититира процес којим усмерава енергију групе на циљеве сусрета дате у сваком сценарију.

Фацититација је вештина која се учи, али може се рећи да је то и уметност и да сваки наставник може имати свој креативни приступ комуникације и вођења процеса.

С обзиром на то да су сусрети информативног и едукативног карактера, наставник није само у улози фацититатора већ и стручњака за образовање који информише родитеље и даје одговоре на њихова питања.

Мање искусни наставници могу се доследније држати датог сценарија, они са више искуства у вођењу радионица и родитељских састанака са активним учешћем родитеља могу дати више свог личног печата.

Улога наставника као фацититатора сусрета је планирање и вођење сусрета, документовање и вредновање процеса, прилагођавање информација у складу са потребама породица, као и решавање проблема који могу искрснути током састанка.

Најзначајнија улога наставника је да **обезбеди атмосферу прихватања и поверења** у којој ће се родитељи осећати сигурно да размењују, питају, предлажу, као и да сигурном руком води родитеље ка разумевању инклузивног образовања и васпитања у складу са важећим законима и правима детета.

Позовите и мотивишите СВЕ родитеље да се укључе, али уважите уколико неко не жели да учествује јер је учешће добровољно. Нагласите да свако учествује у складу са својим склоностима и интересовањима, да имају различите могућности за размену, а уколико желе, могу своја размишљања задржати за себе.

Тематске сусрете можете реализовати редом којим су наведени или према вашем избору, у складу са препознатим потребама деце и родитеља у одељењу. Можете их допунити додатним садржајима и активностима.

Активности прати **видео-материјал**, па је потребно обезбедити техничке услове за приказивање у учионици – лаптоп или рачунар, пројектор или ТВ, таблете, мобилне телефоне, звучнике. Видео-материјал је важан део активности, тако да сви родитељи треба да га погледају током сусрета или пре њега. Видео-материјал за сваку тему траје 5–10 минута и биће доступан и наставницима и родитељима.

Материјал за рад: Током сусрета можете користити флипчарт или постере или папир који можете да обезбедите. Зелена или бела табла или друга опрема коју имате могу бити у функцији рада на сусрету.

Познавање дигиталних технологија уз адекватну опрему може рад учинити забавнијим и активнијим, али најважнија је размена родитеља у пријатној и подржавајућој атмосфери.

Укључивање СВИХ породица

Програмске ресурсе и активности сваки наставник прилагођава родитељима ученика из свог одељења како би их учинио доступним свима.

Потребно је да размислите на који начин можете олакшати учешће родитеља, разумевајући њихове специфичне потребе везане за личне карактеристике или услове у којима живе.

Будите отворени, слушајте, гледајте, размишљајте и дискретно понудите родитељима подршку за учешће на сусретима. Чувајте се стереотипних размишљања и стављања људи у категорије, свака породица и појединац је посебан и другачији. Родитељи знају шта им је потребно, уважите их.

У наставку нудимо неке идеје за размишљање, а ви проверите у директној комуникацији са родитељима који начин прилагођавања им је потребан и уважите њихове предлоге.

Код планирања подршке имајте у виду своје вештине и знања, ресурсе школе и заједнице који су вам доступни, као и родитеља и других чланова породица!

Неке од могућности прилагођавања су следеће:

- Језик којим говоре родитељи утиче на договор на ком језику се ће одржавати сусрети, или ће можда размена бити двојезична/вишејезична, или је потребно обезбедити превођење за неке учеснике и сл.
- Водите рачуна о терминима које користите, подстакните родитеље да уче нове појмове, али прилагодите садржај њиховом искуству.
- Уколико неки учесник има тешкоће са кретањем, обезбедите да се сусрети одвијају у учионици која је лако доступна.
- Уколико неки учесник има тешкоће са видом, водите рачуна ако пишете белешке на постеру, да буду довољно велика слова, обезбедите да седи на месту са кога има бољу видљивост видео-материјала и сл.

- Уколико неки учесник има тешкоће са слухом, обезбедите превођење на знаковни језик (нпр. члан породице), потрудите се да може да чита са усана док ви и други учесници говорите, ускладите брзину говора и јачину гласа сл.

- Уколико неки учесник има тешкоћа са говором, обезбедите довољно времена за комуникацију, понудите да учествује преко писаних порука које ћете прочитати и сл.

Начин на који подржите учешће сваког родитеља коме је нека форма прилагођавања потребна даје јасну поруку уважавања и инклузивне културе школе.

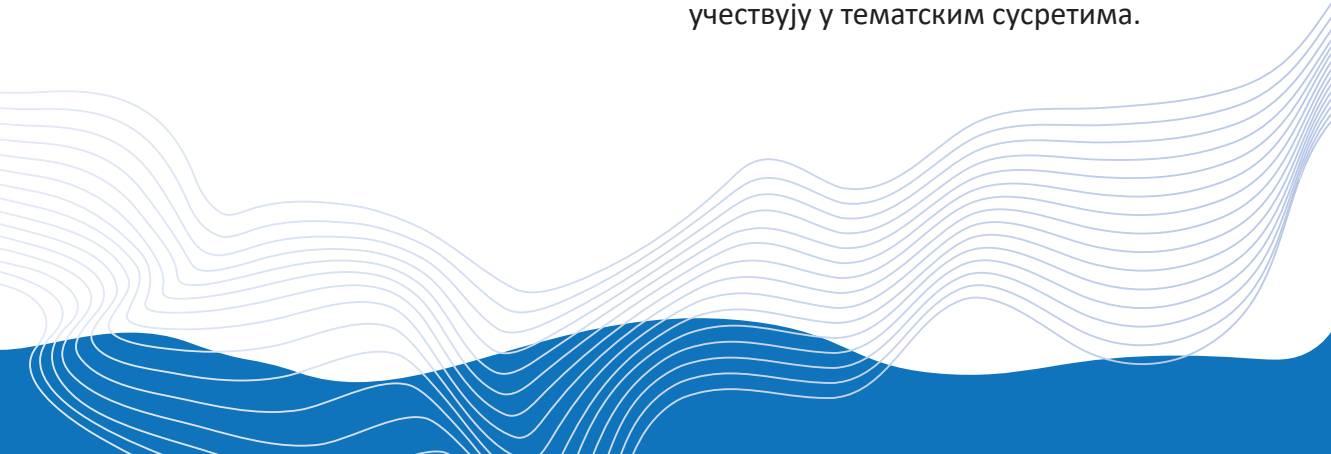
Могући изазови и ризици и како их превазићи

Очекивани могући изазови у реализацији ових сусрета односе се на разумевање и прихватање инклузивних вредности и начин комуникације међу родитељима. Изазов може бити и како укључити све родитеље, посебно оне са којима се не могу остварити уобичајени редовни начини комуникације.

Сценарија су осмишљена да максимално смање могућност непожељних реакција родитеља. Ипак, могуће је да се неки учесник не слаже са инклузивним приступом – упућујте их на законе и правилнике и стратегију васпитања и образовања, о регулативи се може дискутовати, али се мора примењивати. Можда ће неки родитељ

изразити незадовољство начином на који се остварује инклузивност образовања. Представите мере које школа предузима да подржи развој и учење деце и будите отворени да чујете конструктивне сугестије родитеља.

Можда ће родитељи рећи да немају времена и могућности да учествују у заједничким активностима. Покушајте да их охрабрите и мотивишете тиме што ћете навести колико је то важно за њихово дете, као и за целокупну одељењску заједницу. Понудите и могућност да на родитељским састанцима добију информације о активностима и програмским ресурсима које могу да користе иако не учествују у тематским сусретима.

ВАЖНА НАПОМЕНА: Немојте делити личне и осетљиве податке о деци и породицама (име и презиме, информације о породичном и здравственом стању деце или чланова породице и сл.).

Припрема

- Проучите Програм, писане и видео-материјале и добро се припремите за сваки сусрет.
- Подсетите се законске регулативе, школских докумената и сл.
- Припремите простор, техничку опрему и потребан материјал.
- Припремите позив за родитеље у ком ћете најавити време и теме којима ћете се бавити. Позив можете послати имејлом, као писане или говорне поруке, или у штампаној форми – у складу са начином како комуницирате са родитељима или које канале сте договорили.
- Проверите да ли предвиђено време сусрета одговара родитељима.

Током сусрета

- Поштујте договорено време почетка и трајања састанка.
- Договорите са родитељима правила током састанака (свако дели са другима колико жели, слушају се пажљиво са уважавањем и без прекидања, мобилни телефони су утишани и не користе се осим у функцији рада на сусрету или хитним ситуацијама, поштује се договорено време и сл.).

- Покажите родитељима да су сви добродошли.
- охрабрите родитеље да активно учествују, питају, предлажу...
- Користите једноставан и јасан језик, појасните стручне термине.
- Постављајте питања, не правите претпоставке, већ пажљиво посматрајте и слушајте шта вам родитељи говоре.
- Уважите границе сваког родитеља, уколико неко не жели да јавно говори или представља рад групе и сл.
- Будите стрпљиви у грађењу односа поверења са родитељима. Неки родитељи могу имати негативна искуства, језичке, културне и друге баријере које могу да отежају комуникацију. Покушајте да користите различите приступе како бисте успоставили комуникацију.
- Уколико желите да направите фотографије са сусрета, питајте родитеље за сагласност и појасните како ће бити коришћене.
- Водите кратке белешке, запишите питања на која не можете да одговорите или договоре, предлоге и сл.

Подсећајте родитеље да су добробит и најбољи интерес деце на првом месту и њима и вама, посебно ако дође до неразумевања или несугласица.

Документовање и вредновање примене Програма

Планирање и документовање

Реализацију Програма планирајте у годишњем плану рада школе и свом плану рада. Водите евиденцију о учешћу родитеља са напоменама за сваки сусрет – могу бити корисне за планирање наредних сусрета и укупну сарадњу са родитељима. Прибележите предлоге или договоре како бисте могли да информисете родитеље који нису учествовали на сусрету и користите их за планирање активности. Белешке са сусрета такође вам могу бити корисне уколико будете реализовали Програм са другом групом родитеља и за размену са колегама.

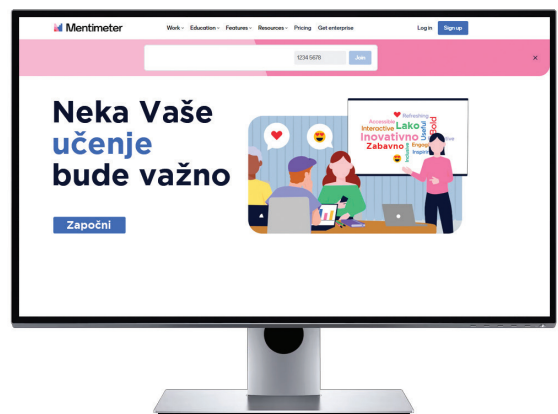
Процена ефеката Програма

За вас као реализатора програма веома је важно да добијете повратну информацију од родитеља након сваке реализоване теме, као и о целокупном Програму.

Процена родитеља може да се односи на то како су се осећали током сусрета, да ли су имали могућност да поделе своје мишљење и идеје, да ли им је одговарао начин рада, изабране теме и сл.

Како бисте чули мишљење родитеља, након сваког сусрета можете да искористите неку од једноставних техника:

- ✓ Да једном речју опишу утисак о сусрету (размена у круг, записују на табли или папирићима, ако родитељима одговара, можете користити неки од дигиталних/ ИКТ алата попут „Ментиметра“ који омогућавају тренутно презентовање датих одговора, „облак од речи“: <https://www.mentimeter.com/features/word-cloud>.
- ✓ Да наведу две ствари које су им биле нове (на неки од начина горе описаних).
- ✓ Да кажу или напишу једну идеју/ информацију коју ће поделити са својим укућанима.
- ✓ Можете да припремите кратак упитник са питањима о томе шта им је било ново, корисно, чиме желе да се баве више и сл. Можете да користите „Гугл форм“ или неки други дигитални алат, ако процените да је погодно.

Битно је да од понуђених идеја изаберете ону која осигурава да СВАКИ родитељ може да подели своје увиде у писаној или усменој форми. На пример, инструкцију можете да изговорите, запишете на табли, дате у писаној форми и сл. Родитељи своје одговоре могу да кажу, запишу, нацртају, битно је да сви имају могућност да се њихово мишљење чује.

Комуникација је кључна за реализацију Програма и сарадњу са породицом. За сваког родитеља у групи морате обезбедити услове да може активно да учествује на свим активностима током сусрета и у процени сусрета.

Ако комуницирате са родитељима на даљину, будите сигурни да сви имају одговарајуће мобилне телефоне, компјутере/таблете и доступан интернет.

Обезбедите превод на сусретима уколико су у одељењу родитељи који не владају у довољној мери српским језиком да би могли да прате.

СЦЕНАРИЈА ТЕМАТСКИХ СУСРЕТА СА РОДИТЕЉИМА

1: Сарадња родитеља и наставника на грађењу климе уважавања и прихватања у одељењу и школи

Циљеви

- ✓ Да родитељи разумеју због чега је инклузивно образовање стратешки приступ за остваривање квалитетног образовања за свако дете.
- ✓ Мотивисање родитеља да у сарадњи са наставницима допринесе да се сва деца добро осећају у свом одељењу и школи.

Активности

- ✓ Уводна активност: Упознавање, уводне напомене и видео „Сарадња родитеља и наставника на грађењу климе уважавања и прихватања у одељењу и школи“ (15 минута)
- ✓ Централна активност: Шта можемо заједно да урадимо (20 минута)
- ✓ Завршна активност: Наше снаге и завршне напомене (10 минута)

Уводна активност

- Замолите родитеље да се представе тако што ће рећи име детета, своје име и како желе да их зову, као и једну реченицу о себи која их описује.
- Договорите правила понашања која ћете поштовати на сусретима (неке идеје дате су на стр. 20).
- Најавите тему сусрета – договор о сарадњи како би заједно допринели да се сва деца осећају добро, сигурно, прихваћено и уважено, јер је то један од услова за квалитетно образовање и васпитање.
- Прикажите видео „Сарадња родитеља и наставника на грађењу климе уважавања и прихватања у одељењу и школи“.

Централна активност

Шта можемо заједно да урадимо

- Формирајте три или четири групе родитеља – на овом првом сусрету нека се групишу родитељи који су спонтано сели близу једни другима.
- Замолите сваку групу да размене идеје како родитељи могу допринети да одељење и школа буду добро место за свако дете. Подстакните их да размишљају о могућностима укључивања у наставне и ваннаставне активности, уређењу простора, успостављању правила понашања заједно са децом, различитим активностима са децом, конкретној

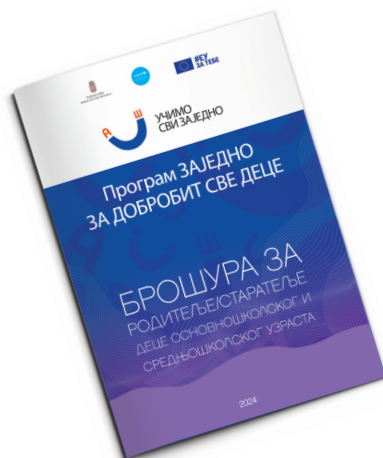
подршци деци и другим родитељима, обезбеђивању физичких и финансијских услова да школа буде доступна свима и адекватно опремљена и сл. Родитељи могу разменити и које установе и појединци у заједници могу подржати те активности (удружења, установе културе и спорта, центар за социјални рад, дом здравља, друштвено одговорне фирме и сл.).

- Позовите групе да представе планиране активности.

Завршна активност

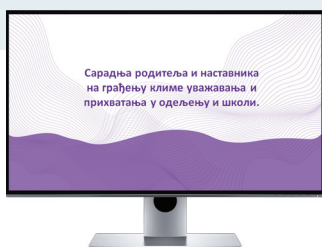
- Наше снаге: замолите родитеље да у круг редом кажу једну своју вештину, снагу, знање којима могу допринети грађењу позитивне одељењске климе. Могу писати на цедуљицама, па залепите на постер, или записујте док говоре. Добро је да имате написано јер можете да сликате и сачувате као подсетник за планирање активности.

Захвалите родитељима на учешћу. Упутите их на „Брошуру за родитеље“ и подстакните да прочитају текст који прати ову тему. Подстакните их да са другим члановима породице поделе искуство са сусрета, и продискутују о теми користећи брошуру и видео.

МАТЕРИЈАЛ

Видео „Сарадња родитеља и наставника на грађењу климе уважавања и прихватања у одељењу и школи“

ОПРЕМА

- Пројектор и лаптоп, или друга опрема за приказивање видео-материјала.
- Папир (А4 или флипчарт)
- Маркери/оловке

2: Подршка развоју добробити деце

Циљеви

- ✓ Да родитељи препознају како стварају услове за добробит детета у породици и прошире идеје како то могу чинити још ефикасније.
- ✓ Да родитељи разумеју да је дете део вршњачке групе, одељења и школе и да је његова добробит повезана са добробити друге деце.

Активности

- ✓ Уводна активност: Уводне напомене и видео „Подршка развоју добробити деце у породици и школи“ (10 минута)
- ✓ Централна активност: Стварање услова за добробит деце у породици и школи (25 минута)
- ✓ Завршна активност: Видео „Путеви ка здрављу“ и завршне напомене (10 минута)

Уводна активност

- Уколико на сусрету учествују родитељи који нису били на претходном, поновите активност упознавања: Замолиите родитеље да се представе тако што ће рећи име детета, своје име и како желе да их зову, као и једну реченицу о себи која их описује.
- Подсетите на договорена правила понашања.
- Најавите да ћете причати о добробити деце и како је можете подржати у породичном и школском окружењу.
- Прикажите видео „Подршка развоју добробити деце у породици и школи“.

Централна активност

- Поделите родитеље у четири групе разбрајањем (1, 2, 3, 4; 1, 2, 3, 4... Све јединице формирају прву групу, све двојке другу, све тројке трећу групу, а све четворке четврту групу).
- Прва и друга група размењују како породица може да подржи добробит деце, а трећа и четврта како школа може допринети добробити све деце. Групе записују своје идеје на постер или други папир који им је доступан, а могу радити и на лаптопу. Групе се могу осврнути на предлоге из видеа и конкретизовати их или дати неке своје предлоге.
- Позовите прву и другу групу да поделе своје идеје како породица може да подржава добробит деце, тако што ће наизменично говорити по једну идеју, без понављања онога што је претходна група навела.
- Позовите трећу и четврту групу да представе идеје како школа може да подржава добробит деце, тако што ће наизменично говорити по једну идеју без понављања онога што је претходна група навела.

Представите како школа подржава добробит деце – наведите неке конкретне мере, процедуре, активности.

Нагласите да на добробит детета утичу услови у којима живи, али пре свега љубав и васпитавање уз подршку, без кажњавања, који доприносе да се дете осећа вољено и сигурно, да развија позитивну слику о себи и позитиван однос према другима, окружењу и животу. Одсуство кажњавања не значи да дете не учите правилима и не постављате границе његовог понашања, већ да то радите ненасилним васпитним методама којима постижу најбољи и дугорочно најефикаснији исходи. Физичко, вербално и све друге форме кажњавања делују негативно на развој и понашање детета и његову општу добробит.

Завршна активност

Поред бриге о добробити деце, треба да бринете и о својој добробити и чините све што је у вашој моћи да будете здрави, задовољни и остварени. Ваша добробит је важна не само за вас лично већ и за вашу децу, јер ћете се боље старати о њима и дати им добар пример како да брину и о себи и о другима.

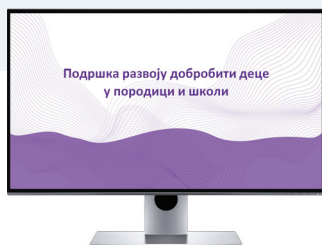
Прикажите филм „Путеви ка здрављу“

<https://drive.google.com/file/d/139zsOE1Cluzy97znn6Rrni6ijJ4PGzsn/view?usp=sharing>

Захвалите родитељима на учешћу. Упутите их на „Брошуру за родитеље“ и подстакните да прочитају текст који прати ову тему. Подстакните их да са другим члановима породице поделе искуство са сусрета и продискутују о теми користећи брошуру и видео.

МАТЕРИЈАЛ

- Видео „Подршка развоју добробити деце“
- Филм „Путеви ка здрављу“

ОПРЕМА

- Пројектор и лаптоп, или друга опрема за приказивање видео-материјала.
- Папир (А4 или флипчарт)
- Маркери/оловке

3: Подстицање емпатичности деце, вршњачке подршке и сарадње

Циљеви сусрета

- ✓ Да родитељи разумеју зашто је важно да подстичу емпатичност деце и вршњачку подршку и како то да учине.
- ✓ Да родитељи разумеју своју улогу у стварању прилика да се деца друже, сарађују и уче заједно.

Активности

- ✓ Уводна активност: Уводне напомене и видео „Подстицање емпатичности деце, вршњачке подршке и сарадње“ (10 минута)
- ✓ Централна активност: Подршка дружењу, сарадњи и заједничком учењу (25 минута)
- ✓ Завршна активност: Подстицајне поруке и завршне напомене (10 минута)

Уводна активност

- Уколико на сусрету учествују родитељи који нису били на претходном, поновите активност упознавања: Замолите родитеље да се представе тако што ће рећи име детета, своје име и како желе да их зову, као и једну реченицу о себи која их описује.
- Подсетите на договорена правила понашања.
- Најавите да ћете на сусрету причати о емпатији и вршњачкој подршци, дружењу, сарадњи и заједничком учењу деце јер су то претпоставке за успостављање одељењске заједнице засноване на уважавању, повезаности и подршци. У таквој заједници деца се осећају добро и сигурно, постижу боље резултате и понашају се одговорније. Заједно треба да помогнемо деци да уче основе сарадње и тимског рада који ће им бити важни за даље школовање, посао којим ће се бавити и живот у широј друштвеној заједници.

- Прикажите видео „Подстицање емпатичности деце, вршњачке подршке и сарадње“.

Централна активност

Подршка дружењу, сарадњи и заједничком учењу

- Поделите родитеље у четири мање групе. Задатак је да размишљају како они као родитељи могу да подрже дружење, сарадњу и заједничко учење деце у школи и породици.
- Позовите групе да презентују свој рад тако што ће свака група наизменично представити по једну идеју.
- Договорите се са родитељима како ћете даље радити на планирању и реализацији предложених активности, формирајте мале тимове који ће на њима радити са вама.

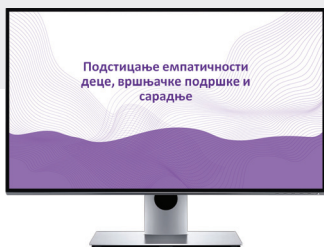
Завршна активност

- Замолите родитеље да дају подстицајну, подржавајућу, лепу поруку особи која је са њихове леве стране (или десне стране, или иза, испред...). Уколико имате довољно времена, могу да напишу на папиру поруку за сваког учесника/цу и предају је. Важно је да свако добије поруку.
- Позовите родитеље да са децом разговарају о односима у одељењу, другарству, да осмисле неке конкретне активности подршке другу/другарици, те да их охрабре да затраже помоћ када је њима потребна.

Захвалите родитељима на учешћу. Упутите их на „Брошуру за родитеље“ и подстакните да прочитају текст који прати ову тему. Подстакните их да са другим члановима породице поделе искуство са сусрета и продискутују о теми користећи брошуру и видео.

МАТЕРИЈАЛ

- Видео „Подстицање емпатичности деце, вршњачке подршке и сарадње“

ОПРЕМА

- Пројектор и лаптоп, или друга опрема за приказивање видео-материјала.
- Папир (А4 или флипчарт)
- Маркери/оловке

ИДЕЈЕ ЗА АКТИВНОСТИ СА ДЕЦОМ КОЈЕ ДОПРИНОСЕ САРАДЊИ

Све форме **заједничког учења и групног рада** доприносе сарадњи деце. Усмереност на заједнички циљ и задовољство због доприноса да се оствари доприноси повезаности деце и осећају припадности групи/ одељењу. Групе могу имати различите задатке или свака група може да ради део једног већег задатка. Различити наставни садржаји се могу обрађивати на овај начин, а деца могу заједно радити на својим научним или уметничким пројектима.

Поруке: Писане/нацртане, аудио и видео поруке деца могу припремати у школи или код куће индивидуално, у мањим групама или као одељење. Усне поруке деца могу једни другима давати на часу одељењског старешине. Важно је да одрасли воде рачуна да су све поруке у духу позитивне комуникације и да подржавају успостављање пријатељских односа. Уколико вам се учини да су неке поруке јасно или прикривено насилне или дискриминаторне, поразговарајте са децом без именованја детета чије поруке су неприхватљиве, покушајте да разумете у чему је проблем и да подстакнете децу да осмисли позитивније поруке. Изоставите из даљег рада насилне и дискриминаторне поруке.

- Рођенданске честитке
- Емпатичне поруке охрабрења у кризним ситуацијама (дуже одсуствовање због болести детета, губитак члана породице и сл.)
- Поруке захвалности – деца пишу или говоре другу/другарици шта су они рекли или урадили због чега су се добро осећали у том тренутку и за шта су им захвални.

„Тајни пријатељ“ – припремите цедуљице са именима све деце, деца извлаче по једну цедуљу и не треба да откривају чије име су извукли. Свако дете је „тајни пријатељ“ неком детету током договореног периода (нпр. једна недеља или месец дана) и треба да учине нешто лепо за њега. Када протекне договорени период, питајте децу да ли су препознала ко им је био „тајни пријатељ“, да ли им се допадају његове поруке и гестови и како су се осећала током периода „тајног пријатељства“.

Омиљене активности – подстакните децу да размене чиме воле да се баве у слободно време – дружење, спортска активност, шетња у природи, бављење љубимцем, читање, плес, слушање музике. Можете организовати пројекат у коме деца пишу, цртају, праве колаже или видео-спотове тако што свако доприноси на неки начин да се представе као одељење.

НАПОМЕНА: Акцент није на томе да деца описују чиме се организовано баве (уче стране језике, баве се спортом у неком клубу, иду у музичку или балетску школу), већ да размене које активности воле да раде, коју врсту музике слушају, ко су им омиљени певачи/групе, филмови, књиге, стрипови...

Водите рачуна да се деца из социјално нестимулативних средина осећају добро и равноправно. Они можда морају да у слободно време помажу породици у привређивању, чувају млађу браћу и сестре, немају приступ књизи, интернету и компјутеру. Ова активност треба да зближи децу, да им помогне да се боље упознају, а не да се наглашавају разлике између економске моћи њихових породица. Подстакните их да причају о нечему што је свима доступно – нпр. музика.

Одељењски постер – деца се представљају на заједничком постеру заједно са учитељем/одељењским старешином. Постер можете окачити у учионици.

Видео о нашем одељењу – деца се представљају како желе или је унапред договорена тема.

Видео-материјали и остали ресурси
су доступни на линку:
zuov.gov.rs/zajedno-za-dobrobit-dece/

